

Samhälle och
Socialt Utbud

SOS *Aktuellt*

Tidningen som för den finlandssvenska handikappades talan och granskar det sociala utbudet | ISSN 1795-410X | Prenumerera för 12€ | 4/2009 | Augusti

Ridläger på Åland s.8-9

Simona Slentneryte
trivs på hästen Flisans
rygg och ger gärna
både hästen och ridlä-
raren Åsa Henriksson
en stor kram.

Adress:
Apollogatan 15 A 7,
00100 Helsingfors

Telefon:
044-5554388

Ansvarig utgivare:
Finlands Svenska
handikappförbund
09-496446

Ansvarig redaktör:
Mikael Sjövall
Ordförande för
Finlands Svenska
Handikappförbund

Redaktionschef:
Daniela Andersson
044-5554388
daniela.andersson@
kolumbus.fi

Medarbetare
Johanna Wikgren-Roelofs
Christina Lång
Tom Sörhannus
Helena Forsgård

Layout
Erkki Tuomi

Tryckeri
KSF Media Ab
ISSN 1795-410X

Artiklar, feedback,
insändare
daniela.andersson@
kolumbus.fi

Övrig e-post, vill du
ha tidigare utgivna
nummer?
ulf.gustafsson@kolumbus.fi

www.sosaktuellt.fi

Vill du annonsera i SOS Aktuellt?

Priser 2009
Helsidesannons: 600 euro
Halvsida: 300 euro
¼ sida: 150 euro

Vill du ha annons i annat format? Tag kontakt så anpassar vi priset till din annonsstorlek! Mediekort finns på www.sosaktuellt.fi

Kontakta:
Annonsansvarig:
Daniela Andersson,
044-5554388, daniela.andersson@kolumbus.fi

Innehåll

- s.3** **Prövningsämnden**
Ulf Gustafsson
- s.4-5** **Claes Andersson: Blunda aldrig för dina medmänniskors problem**
Daniela Andersson

Juristens sommarfunderingar
Ulrika Krook

- s.6-7** **En internationell 60-åring**
Tom Sörhannus

Ryggmärgsskadade har äntligen egen förening
Daniela Andersson

- s.8-9** **Intensiva dagar på populärt ridläger**
Helena Forsgård

- s.10-11** **Naturnära omsorg – gröna rum i vården**
Tom Sörhannus

Minister Riskko: Lagen om servicesedlar breddar klientes valfrihet

- s.12-13** **BEMÖTANDE ur föräldraperspektiv**
Christina Lång

Tolkningscentral grundas i Åbo

- s. 14-15** **En pirat som gör myteri**
Lars-Göran Wadén

Kultur och hälsa – två svårdefinierbara begrepp
Tom Sörhannus

- s. 16** **Händelsekalendern 2009**

Utgivning och prenumerationer 2009

SOS Aktuellt utkommer 6 gånger år 2009.

Nr 3 utkommer vecka 22.
Deadline för material den 19 maj
Nr 4 utkommer vecka 33.
Deadline för material den 4 augusti.
Nr 5 utkommer vecka 42.
Deadline för material den 6 oktober.
Nr 6 utkommer vecka 50.
Deadline för material den 2 december.

Fortlöpande årsprenumeration för pappers-tidningen: 12 euro. Tidsbestämd årsprenumeration: 14 euro. Lösnummer: 3,50 styck. Vid Lösnummersbeställning fakturerar vi

1,50 euro i hanteringsavgift. Utrikesporto: 5 eur (Europa), 10 eur (Övriga världen). Tillgängligt format för synskadade (rtf-format, tidningen kommer i e-posten) kostar endast 7 euro/år.

1. Beställ via internet.
Fyll i prenumerationsblanketten på www.sosaktuellt.fi

2. E-posta pren@sosaktuellt.fi

3. Eller ring 044-555 4388, eller Handikappförbundet 0500-418 272

Ledare

Prövningsämnden

Höstens stora samtalsämne inom social- och hälsovården är den efterlängtrade förnyelsen av handikappservicevergelagen. Reformen förväntas bringa ordning och reda i det nu så flummiga systemet med personlig assistans. Trots att ett lyckat förverkligande av reformen skulle behöva allt det stöd och all den sakkunskap som finns tillgänglig så står många kommuner idag efter sammanslagningarna fortfarande utan handikappråd. Detta samt hur ett sådant borde vara sammansatt dryftade vi bl.a. under vårens Regionalmöte i Ekenäs.

Traditionellt utses medlemmarna i ett handikappråd av de politiska partierna, handikapporganisationerna och tjänstemannakåren. Seder och bruk varierar från kommun till kommun. Äldreråd utnämns förmodligen på liknande sätt.

Också rådets resurser, uppgifter och ansvar diskuteras. Även om rådets representation sällan har varit heltäckande så har detta uppenbarligen inte upplevts som något större

problem. Tex. barn med särskilda behov, ungdomar med dolda funktionshinder, rusmedelsmissbrukare och andra marginaliserade grupper har i regel saknat representation.

Vilka är då rådets uppgifter? I princip är funktionshinder en fråga om mänskliga rättigheter. Alltså om utsatta gruppers rätt till dagis, en normal skolgång, arbete, kultur, fritid och äldreomsorg – bara för att räkna upp några exempel.

För att stärka medborgarsamhället har statsmakten allt mera börjat "höra" berörda medborgarorganisationer. Handikappförbundets juridiska ombud skriver regelbundet utlåtanden åt ministerier och andra statligt tillsatta organ (se www.handikapp.fi). För att tillsammans kunna ge bl.a. utlåtanden i krävande frågor som berör samliga funktionshindrade i Finland har de viktigaste centralorganisationerna grundat ett gemensamt organ; Handikappforum www.vammaisfoorum.fi.

Tanken infinner sig då – behövs det särskilda råd för olika generationer och utsatta grupper eller skulle det räcka med ett organ som skulle uppmärksamma berörda kommuninvånare om deras mänskliga rättigheter?

En nämnd som prövar samliga beslut under beredning i en kommun i avseende av mänskliga rättigheter för utsatta grupper skulle ingalunda fungera som någon beslutsfattare eller något expertorgan. Tvärtom, en prövningsnämnd, om man här kunde kalla organet så, skulle endast ha till uppgift att analysera vilka ärenden som berör utsatta grupper och sedan begära in utlåtanden av deras lokala intresseorganisationer. På samma sätt som statsmaktens höranden har stärkt de riksförbundens ställning och ökat insynen så skulle ett liknande förfarande på kommunalplanet stärka de lokala föreningarnas ställning.

Skulle detta öka byråkratit? Knappast. På basen av inlutna utlåtanden skulle

det räcka om sekreteraren för nämnden, t.ex. ombudet för handikapp- eller sociala ärenden, skulle sammanställa de viktigaste uppgifterna på en A4. Bilagorna kunde sedan vara så långa som nöden kräver. Efter att ha läst första sidan kunde ingen politiker, tjänstemän eller annan kommunal beslutsfattare längre undfly sitt ansvar med motiveringen att de inte visste vilka följder deras beslut hade för någon utsatt grupp. Samtidigt skulle också intresseorganisationerna vara tvungna att skärpa sig. I stället för att förlita sig på att expertrådet klarar biffen skulle de nu vara tvungna att själva lobba för sin sak.

Ulf Gustafsson
Generalsekreterare
Finlands Svenska
Handikappförbund

Min sonson Leo och jag har samma mänskliga rättigheter.

Redaktörens ord

Vi behöver hjältar!

Jag har alltid fascinerats av hjältar vare sig de är på vita duken, i vardagen eller samhället. Och visst behöver vi dem. De tecknade hjältarna så som Fantomen och Stålmannen är seglivade övermänniskor som kämpar för den lilla människans rättvisa medan

min favorit James Bond tar sig an andra slags rättvisor. Deras popularitet visar att jag inte är ensam med min fascination trots att det i ett skede talades grymt mycket om antihjältar och vissa grupper försökte dödförklara den klassiska hjälten. Skitprat, säger jag! Det sade också en kompis som fick den brillianta idén om att på allvar samla ihop ett gäng rättvise- och actionörstörande gelikar och åka ner till Adenbukten och ta

rättvisan i egna händer och bekämpa de irriterande somaliska piraterna som kapar lastfartyg och plågar våra sjömän. Det finns många som gärna ställer upp på det äventyret sade han. Jag tror honom. Vem vill inte skipa rättvisa? Så här drastiska operationer behöver man dock inte ställa igång för att få sin törst efter rättvisa och hjältemod stillad. Man kan också grunda en förening som kämpar för de utsatta

och handikappade. Som personerna bakom den nya föreningen för ryggmärgsskadade Akson som vi presenterar i detta nummer. Egentligen har vi många hjältar presenterade i detta nummer, alla är hjältar på sitt sätt. Och vi efterlyser fler!

Ha en höst full av hjältemod!

Daniela Andersson
Redaktionschef

Text&bild: Daniela Andersson

Claes Andersson rekommenderar att man inte blundar för ens anhörigas och vänners problem.

Claes Andersson: Blunda aldrig för dina medmänniskors problem

Förnekelse är ett svårt problem vare sig det gäller alkoholism, drogmisbruk, våld i hemmet eller psykiska sjukdomar. Som nära vän eller anhörig är det oerhört tungt att stå bredvid och se på då personen långsamt går ner sig och förstör sitt liv. Att försöka hjälpa någon som förnekar de uppenbara problemen är som att slåss mot väderkvarnar. Men ge inte upp.

– Frageställningen är väldigt stor och mångbottad men utgångsläget är att man aldrig ska låtsas som om man inte ser och hör. Största felet är att man på arbetsplatser låter det passera tills det är för sent, speciellt alkohol- och drogproblem, säger Claes Andersson som är specialläkare inom psykiatri. Oftast är det enklare att blunda, man vill inte bli involverad och blanda sig i. Men det är just det man ska göra som medmänniska.

– Det är fel att fly sitt ansvar. Men det är förstås besvärligt om man står väldigt nära, dels så nära att man inte ser och dels är man en del av problemet själv. Då är det viktigt att få utomstående hjälp. Problemet är att få en människa att inse att den behöver hjälp. Man kan inte hjälpa mot människans vilja. Grunden till all terapi och hjälp är att man själv är motiverad till att ta emot hjälpen. Tvångsvård är sällsynt och går endast att genomföra exempelvis om personen är farlig för sig själv och andra. Då bör man direkt koppla in jourhavande läkare eller vårdbyrå som gör hembesök.

Gränser finns för allt

Det finns förstås gränser för hur mycket du som vän och anhörig ska tåla. Väldigt besvärligt blir det då det gäller förnekelse av psykiska sjukdomar. I vanliga fall är den drabbade nog tacksam för vården men vid personlighetsstörning är det svårare. Manisktdepressiva personer kan också använda sjukdomen för att utöva makt.

– De kan vara väldigt aggressiva. Depressionen är ett sätt att behärska situationen och att ha makt. Den drabbade säger att ingen älskar mig och att ingen kan hjälpa och använder sjukdomen som sekundär vinst.

Det här ska man inte stå ut med som anhörig trots att det inte är så populärt att påpeka saken för den sjuka. Det gäller att inte gå med i det spelet eller den leken. Koppla in vårdbyrån och privatläkare som kan hjälpa.

– Projektiva försvarsmekanismer där personen skyller sin sjukdom på allt och alla är väldigt besvärliga. Det här är typiskt för borderlinemänniskor. Sådana här människor signalerar ofta att hjälp mig men förändra inget. Liknande gäller för alkoholister, konstaterar Andersson.

Oroväckande är då en hel familj skäms för en familjemedlems psykiska sjukdom och alla hjälper till att dölja den. Följden är att personen inte tillfrisknar utan får tvärtom hjälp med förnekelsen. Det kan pågå i årtal, personen medicinerar för att symptomen ska försvinna men man

bearbetar inte sjukdomen och förtränger den tills den nästa bryter ut. Det är väldigt tungt att som vän se på denna onda cirkel.

– Man måste krossa en sådan familjemyt och absolut försöka få till stånd en gemensam träff med en familjeterapeut. Det finns ofta en oformulerad ångest och när någon träder in och hjälper så tas hjälpen allt som oftast emot med öppna armar. Det här kräver att någon tar sig an fallet men det är inte alltid enkelt som vän.

Frågan är också hur mycket ansvar man ska på sig. Man kan inte dedikera hela sitt liv att hjälpa en annan. Sunt bondeförnuft säger när du gjort tillräckligt. Den som träder in och synliggör problemet får ofta en bruten vänskap som tack. Efter tillfrisknande känner personen ofta sådan skam att det är svårt att umgås. Familjemedlemmar är det svårare att klippa banden till. Det är smällar man får ta men då har man har åtminstone försökt.

– Som läkare måste man också inse att man inte kan hjälpa alla. Det är väldigt svårt men man kan tyvärr

inte ha en inställning att allt kan rättas till, säger Andersson.

Farväl anstaltvård

Claes Anderssons vardag just nu går främst ut på att skriva kolumner, dikter och den nya boken som kommer ut i augusti. Han spelar piano, uppträder och övar flitigt. Han tittar på fotboll, helst barnbarnens knattematcher, och hejar på Honka. Han jobbar inte längre aktivt som psykiatrisk läkare.

– Men visst har jag kontakt med en del av mina gamla patienter och går på kaffe med dem.

Som föreläsare inom psykiatri är han dock väl anlitad. Han talar om arbetsliv, arbetsbetingad stress, depression, alkohol och droger. I oktober föreläser han om alkohol och knarkproblematik på en kongress vid Comosjön i Italien.

Han är nöjd med hur utvecklingen gått inom mentalvården. Patientens rättsskydd har förbättrats avsevärt och det finns terapeuter och patient- och stödföreningar. Också den

Juristens faktaruta

Juristens sommarfunderingar

Jag vill läsa "Sydin" först, skall vi byta, du får ta Husis och jag tar Vasabladet. Jag sitter vid frukostbordet på skären/villan (landet eller sommarstugan, se HBL:s Språkhyfs 31.7.2009). Att vara på skären med familjen väcker en hel del barndomsminnen. Jag funderar på om något av dem möjligtvis skulle knyta sig an till min nuvarande yrkesroll.

Det slår mig ganska snabbt att sådana finns. Det var just där vid köksbordet, som mitt intresse för samhällsdebatt väcktes. Där ställdes de ständiga frågorna i stil med ovanstående exempel och det diskuterades aktuella samhällsfrågor. Att jag skulle ha nytta av det i mitt framtida yrke visste jag inte som barn.

En av mina främsta arbetsuppgifter är intressebevakning. Politik och samhällsliga frågeställningar spelar en stor roll. Som första och enda svenskspråkiga handikappjurist äkte jag i början av projektet runt och träffade de andra handikappjuristerna (då ca. tio finskspråkiga, idag något fler). Inte bara på ett ställe gav mina kollegor mig rådet, du kommer att märka att vi handikappjurister inte har en renodlad juristroll, reservera därför tid till att lära dig social- och handikappolitik. Diskussionen huruvida juridik och politik kan och bör hållas isär är en annan fråga som jag inte närmare går in på här.

– Ett fungerande medborgarsamhälle är man hittar någon att tala med exempelvis frivilliga organisationer. Då detta inte fungerar så måste man vända sig till specialister av olika slag.

allmänna inställningen har blivit bättre. Förr burade man in folk nu talar man relativt öppet om psykiska diagnoser.

– Ett väldigt positivt evenemang var när jag blev kallad till Åbo på Moniääniset ry:s träff. De människorna har vågrat att låta sig stämpas och berättar helt öppet om hur de hör sina röster. De tar tag i livet.

Men visst pekar han på stora brister inom den öppna vården. 1990-talets finanskris gjorde att miljarder försvann och det blev svårt att bygga upp en fungerande öppenvård. Nu försöker man lappa så gott det går. En fungerande öppenvård är inte billigare än anstaltvård men mer human.

– Den som sett en sluten anstalt vill nog inte ha den tillbaka. Slutna platser behövs bara då det finns akut fara för personen och i början av en vårdperiod då man behöver komma till rätta med medicinering, vård och vårdkontakt.

Social medkänsla

Andersson tycker ändå att psykiatri idag blivit för biologiskt betonad på bekostnad av människorelationer. Man talar om transmittersubstanser i hjärnan. Den psykodynamiska analytiska aspekten har blivit bortskymd till förmån för nya mediciner och hjärnforskning.

– Det är synd, det blir en mer mekanisk syn medan psykiska sjukdomar ofta handlar om kommunikation, maktutövning och relationer.

Största problemet idag är att det finns ganska lite utrymme för social medkänsla. Samhället är väldigt effektivitetsstyrt.

– Det gör det svårt för de här människorna att få gensvar, det är en hård atmosfär i samhället. Familjstrukturerna är också förändrad, det finns få kärnfamiljer. Förr sade man att familjer hade många barn medan barnen idag har många föräldrar, säger Andersson med ett skritt.

Han är förgrymmad på vårdresurserna i skolorna, att man kollar barn till en viss ålder och sedan slutar man då barnen går ut skolan, då man verkligen kunde ha möjlighet att hjälpa.

– Ett fungerande medborgarsamhälle är man hittar någon att tala med exempelvis frivilliga organisationer. Då detta inte fungerar så måste man vända sig till specialister av olika slag.

En av projektets uppgifter enligt projektplanen är att medverka i processen kring utarbetandet av ett finlands-svenskt handikappolitiskt program. Att denna process startades jämsides med att nuvarande regering utarbetar ett nationellt handikappolitiskt program (VAMPO) visar väl på att vi är ute i rätt tid. I juni deltog jag i det andra VAMPO seminariet där man ville att VAMPO ska bli ett handikappolitiskt program som kommer att gälla alla förvaltningsområden och hela samhället. (Se www.vane.to under fliken aktuellt).

På samma hemsida hittar man också de orter (Åbo verkade osäkert), som minister Risikko kommer att besöka under hösten för att inhämta erfarenheter, synpunkter och förslag från gräsrotterna. Trots flera förfrågningar under våren vet vi inte ännu om det kommer att vara möjligt att delta på svenska på någon av orterna. Programmet översätts dock till svenska. Obesvarat är ännu hur de särskilda finlandssvenska förhållandena och behoven kommer att beaktas (se Johanna Westmans ledare i HBL 9.7.2009). Det återstår också att se om arbetsgruppen i enlighet med deras uppgifter beaktar de svenskspråkiga handikapporganisationernas åsikter (se www.vane.to).

Att de svenska handikapporganisationerna satt sig ner vid samma bord för att utarbeta ett gemensamt finlands-svenskt handikappolitiskt program, som i slutändan mycket väl kan utgöra ett komplement till VAMPO, kan vara ett argument för att de svenskspråkiga handikapporganisationerna bör höras

under processen. Det kan komma att behövas kompromisser och en enad front för att lyckas få med de frågor och utvecklingsbehov som är viktiga för just oss och för att uppnå ett av målen i den finländska handikappolitiken, jämlikhet både mellan personer med funktionsnedsättning oberoende av diagnos, funktionsnedsättning eller bostadsort och mellan personer med funktionsnedsättning och den övriga befolkningen.

Det som ger möjlighet och garanterar att alla finlandssvenska personer med någon form av funktionsnedsättning och deras närstående oberoende av diagnos eller funktionsnedsättning kan beaktas i denna process är Handikappförbundets stöd. I dem fastställs det att Handikappförbundet är en samarbetsorganisation som arbetar för alla funktionshindrade som tillhör den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Detta i samverkan med att alla svenskspråkiga handikapporganisationer inbjudits att vara med i denna process för att komma fram till vilka gemensamma intressen som finns och vad som är viktigt att arbeta. Detta samarbete utgör styrkan i processen som leder fram till det slutliga målet, ett finlands-svenskt handikappolitiskt program som kan verka enskilt eller jämsides med VAMPO.

Inte kan jag säga annat än att jag haft nytta av att intresset för samhällsdebatten väcktes hos mig hemma vid köksbordet och att jag följt mina finskspråkiga kollegors råd.

Ulrika Krook
Juridiskt ombud, VH

Text&bild: Tom Sörhannus

En internationell 60-åring

Fakta

Ulla Slama är född Sandvik i norra Näsby den 15 juli 1949. Pappan Henry var agrolog och mamman Rut bonde. Hon har två syskon, Peter, som är direktör på Rautaruukki och Katarina, som är läkare i Korsholm. Hon blev student vid Kristinestads gymnasium 1969. Därefter har hon studerat medicin i Tyskland och Österrike. Ulla Slama talar förutom svenska och finska även engelska, tyska, franska, spanska och ryska.

Hon var anställd på Närpes hvc 1978 till 2004, med perioder av tjänstledighet. Därefter har hon jobbat som privatläkare. Hon håller numera ofta föreläsningar om sköldkörteln. Hon har även jobbat kortare perioder i Frankrike och Etiopien.

Fredstanken är viktig för henne och hon är styrelsemedlem i Närpesnejdens fredsförening.

Maken Michael Slama är från Österrike. Paret har fem barn, Andreas, Anna, Calle, Susanna och Sara. Sonen Andreas har tre barn, två flickor och en pojke.

Internationella sköldkörtelförbundet (TFI, Thyroid Federation International), där Slama är vice ordförande, är en världsomspännande paraplyorganisation för sköldkörtelföreningar. Det finns även internationella sköldkörtelläkarförbund i Europa, Nordamerika, Latinamerika och Asien/Oceanien. Studerandet av sköldkörteln och andra hormonproducerande körtlar går medicinskt under benämningen endokrinologi.

Problem med sköldkörteln kan bero på både överproduktion av hormoner och underproduktion. Tidigare var den vanligaste orsaken till underproduktion är jodbrist, idag är den vanligaste orsaken en autoimmuninflammation, där antikroppar bildas mot kroppens egna celler. Också reuma, diabetes, astma och vissa anemier uppstår pga dylika inflammationer. Jod får vi från mjölk, ägg och havsfiskar. Sedan 1949 tillsätter man jod i salt i Finland.

Som flyktingläkare i Sydösterbotten har hon träffat människor från olika krigsområden och både sett och hört en hel del. Hon har själv rest runt i världen och talar sju språk. Hon är vice ordförande i Internationella sköldkörtelförbundets patientorganisation, och hon är gift med en österrikare. Ulla Slama i Närpes kan med gott samvete kalla sig internationell. I juli fyllde hon 60 år.

Ulla Slama som till utbildningen är allmänläkare kom med i arbetet med flyktingar när de första bosnierna kom till Närpes 1992. I dag är det främst asylflyktingarna i Kristinestad som hon har hand om.

– Det är drygt 200 flyktingar som finns i Kristinestad nu, säger Slama.

De som kommer som flyktingar kommer från svåra förhållanden, ofta från krig, och har traumatiska upplevelser

bakom sig. Många har utsatts för tortyr, vilka lämnat både synliga och osynliga ärr.

– I början tog jag ganska mycket av mig av deras berättelser, men jag har lärt mig att hantera dem sakligare med åren.

Hon kommer också in på det faktum att många ser med avund på att flyktingar till exempel kan ha fina mobiltelefoner.

– Flyktingar flyr undan krig och svåra förhållanden. De kan komma både från rika och fattiga områden. En del har hög utbildning, andra är analfabeter. Det är en vanlig missuppfattning att alla flyktingar är fattiga.

Bosnierna som kom till Närpes acklimatiserade sig bra och det finns flera orsaker till det, men en viktig sak var den flyktinggrupp man grundade med läkare, psykolog, hälsovårdare, flyktingkoordinator och lärare. Gruppen leddes av psykologen Ralf Häggqvist.

– Jag tror att vi kunde fått mycket större problem i Närpes om inte den här

gruppen funnits. Vi funderade över problem som kunde uppstå, och vid större problem gjorde vi till och med hembesök hos någon familj. Vi blev bekanta med de här människorna och såg dem som personer, inte som flyktingar.

Kroppens motor

Slama har också specialiserat sig på sköldkörteln.

– Sköldkörteln är kroppens motor och den som styr ämnesomsättningen.

Att hon kom in på den banan hade att göra med att det under några hölls rehabiliteringsläger för barn från Tjernobyl i Närpes.

– De hade alla haft cancer i sköldkörteln. Jag kom i kontakt med dem genom mitt jobb på Närpes hvc och tack vare att jag kan ryska.

Cancer i sköldkörteln uppstår i huvudsak från joniserande strålning och en del är genetiskt betingat.

– Cancer i sköldkörteln ökar i Finland och troligen i hela världen. Vi har mycket sköld-

Antti Dahlberg är en av eldsjälarna bakom ryggmärgsföreningen Akson ry.

Text&bild: Daniela Andersson

Ryggmärgsskadade har äntligen egen förening

Läkaren Antti Dahlberg och andra personer med en ryggmärgsskada har sedan 1970-talet väntat på att få en egen intresseförening. Nu är den äntligen grundad, Akson ry, med Dahlberg på viceordförandeposten. Att stiftelsen Selkäydinvammasäätiö funnits i knapptio år räcker inte.

– Medlemmar får vår röst hörd och det behövs en oberoende förening. Vi kommer att kunna påverka mycket. Det behövs information, stöd till personer i samma situation och en centralisering av vården för att höja de skadades livskvalitet. Vårdstrukturen av ryggmärgsskadade är under all kritik i Finland om man jämför med de övriga nordiska länderna. Någoting måste hända, säger Antti Dahlberg. Dahlberg skrader inte orden. Sedan han själv skadades och förlamades, efter ett fall från ett träd för 35

år sedan, har ingen strukturell förändring skett på vårdfronten. Fortfarande bollas de skadade mellan sjukhus och vårdanstalter. Tiden från att skadan skett till att man kommer hem måste förkortas, det måste finnas ett rakt led från akutvård och vård till rehabilitering och uppföljning.

– Visst har själva tekniken utvecklats men det räcker inte heller.

De värsta problemen syns inte

Dahlberg sitter begravd i pappershögar och tjocka patientjournaler i Synapsiahuset på Kottby rehabiliteringscenter i Helsingfors. Han undersöker de två senaste årens ryggmärgspatienter som kommit till Kottby, det är 129 stycken.

– Alla kommer ju inte hit heller. De lindrigt skadade syns inte alls till här men de lider ändå av stora smärtor och komplikationer. Här på Kottby är vården och rehabiliteringen bra, det är det som sker före och efter som är svåra punkter. Personerna

har varit på mellan 55 till 60 sjukhus och vårdcentraler innan dess. Alla är eniga om att det behövs en centraliserad vård för dessa patienter.

– För mig är det viktigast att vi får till stånd en centralisering av akutvården för ryggmärgsskadade. I Danmark sköter två stora universitetssjukhus om allt från akutvård till rehabilitering och uppföljning. Så borde det vara här också, en till tre ställen vore idealiskt och inte 20 sjukvårdsområden som nu. Då patienten går hem finns nästan ingen uppföljning i dagens läge.

Social- och hälsovårdsstyrelsen ska få ta del av undersökningsresultatet och Dahlberg är övertygad om att någonting kommer att ske, ärendet är lätt att motivera eftersom dagens resultat inom akutsjukvården är rent ut sagt usla.

– Vi satsar också på information. En ryggmärgsskada innebär inte bara att sitta i rullstol. De värsta sakerna syns inte, avslutar Dahlberg.

Fakta

– Ryggmärgsföreningen Akson ry grundades den 13 juni i år.

– Föreningen fungerar både lokalt och regionalt. De tänker påverka vårdssystemet, ge information, ordna anpassningskurser, arrangera stöd till personer i samma situation, stöda forskning och organisera olika evenemang. En ungdomsgrupp samlas redan i september.

– Det finns cirka 4000 till 5000 ryggmärgsskadade i Finland. – Axon är nervfibrer. Då de bryts orsakar de stor skada så som förlamningar och andra rörelsehandikapp. Tre av fyra patienter måste använda rullstol. Skadans biverkningar, så som de inre organens funktionsstörningar, trycksår och smärta, orsakar ändå värre problem än själva rörelsehandikapp.

– På www.aksonry.fi finns mer information inom kort. Kontakt: info@aksonry.fi. Se också www.selkaydinvammasaati.fi.

– Cancer i sköldkörteln ökar i Finland och troligen i hela världen.

Stall Aftonsol, där lägret hålls, ligger naturskönt vid kusten i Hammarland och här har gruppen ridit ner till stranden. Ryttarna är från vänster Hilda Gustafsson, Simona Slentneryte, Carolin Fellman och Agnes Björklund. Ledarna är från vänster Nathalie Williams, Åsa Henriksson, Emma Wikström och Marcella Falenius.

Text&bild:
Helena
Forsgård

Intensiva dagar på populärt ridläger

Agnes Björklund, 15 år, strålar av glädje där hon sitter på hästryggen.

– I dag kunde jag sitta upp alldeles själv! Det ska jag ringa och berättas för mamma, säger hon efter sin bravad.

Agnes är en av deltagarna på ridlägret som hållits på Åland för barn och unga med utvecklingsstörning.

Ridlägret som ordnas av föreningen DUV, De utvecklingsstördas väl, i samarbete med Stall Aftonsol är numera en återkommande tradition och mycket populärt. Lägret har ordnats sedan 1993 enligt i stort sett

samma koncept och i år deltar 14 barn och ungdomar, den yngsta är 8 år.

Simona Slentneryte, 20, Janne Danielsson, 28, Samuel Andersson, 20, Agnes Björklund, 15, Carolin Fellman, 15, och Hilda Gustafsson, 17, sitter runt ett bord och pustar ut efter lunchen. De har alla varit på lägret förut och har ridit i flera år.

– Jag älskar hästar och det är så roligt här på lägret. Vi får också god mat som ugnstek kyckling, berättar Simona som började rida när hon och hennes familj flyttade till Åland från Litauen för fyra år sedan. – Men i morse var jag jättesömnig, det var svårt att komma upp, säger Hilda.

– Jag vill helst trava riktigt hårt, det gör inget om jag trillar av, påstår Samuel.

– Jag är inte alls rädd för hästar, jag har varit med på många ridläger, säger Janne.

Rider till stranden

Efter lunchen står praktiskt teori på programmet, då får man bland annat lära sig att fläta man och svans och att vårda sadlar och trän, och efter det blir det en timmes ridning. Deltagarna är indelade i tre grupper och rider två gånger per dag. Simona, Agnes, Carolin och Hilda hör till samma grupp och i dag får de rida längs en grusväg ner till stranden som ligger nära stallet.

– Vi väljer ut hästar som är snälla och lugna, hästar som tål lite tjo och tjim och som inte reagerar på om någon hänger snett eller gör något oväntat, säger ridledaren Åsa Henriksson. Men ingen rider ut på egen hand, vi leder hästarna.

På förmiddagen fick flickorna träna på lätt sits, när man står upp i sadeln och lutar sig lätt framåt, och nu kommer övningarna väl till pass.

– Nu kommer en uppförbacke! Ställ er i lätt sits, kommanderar ridledaren och flickorna lyder.

– Och hälen ska ner och vi ska titta framåt, säger Simona.

Hon berättar också gärna om en avslappningsövning som man testat under lägret.

– Vi ska hänga som potatisäckar. Så här, säger hon och kastar sig ner över hästens hals.

Motsatsen till den övningen är tennsoldaten, då ska man sitta i sadeln med så rak och stel rygg som möjligt.

Tar på krafterna

Efter ridtimmen väntar en stunds vila och på eftermiddagen för lägerdeltagarna hästarna till hagen där de hämtas följande morgon.

– På kvällarna gör vi allt möjligt, ser på film och går och simmar, om vi orkar. Alla är oftast rätt så trötta efter en intensiv dag, säger Ann-Britt Alén som är DUV:s fritidssekretare och som är med under hela lägret.

Totalt fyra ledare från DUV är med medan Stall Aftonsol ställer upp med ridlärare och hästvårdare assistenter. Ridskoleägaren Roland Holmström lagar maten och deltagarna sover dels i en stuga, dels i ett åttapersoners rum som finns i ridhuset. Men just i kväll blir det en del ommöbleringar i sovordningen. Två av flickorna har råkat i luven på varandra och måste säras på.

– Det är lite liv och kiv ibland, precis som på alla läger, konstaterar Ann-Britt Alén som stortrivs på lägret.

Hilda Gustafsson antog utmaningen och gör övningen jorden runt. Det är inte helt lätt då man ska svänga sig ett helt varv runt i sadeln men Hilda klarar det bra.

– Jag ser fram emot det varje år, det är ett skönt avbrott i vardagslivet. Här lever vi som i en helt egen värld, säger hon.

Deltagarna betalar 380 euro för lägret och DUV står för kostnaderna för sina egna ledare.

Efter förmåga

Ridundervisningen anpassas efter deltagarnas förmåga och förhandskunskaper.

Medan en del kan både rykta, sadla, tränsa och trava på egen hand i ridhuset behöver andra hjälp och assistans med det mesta och även en del specialhjälpmedel för att kunna sitta på en hästrygg.

På Åland började man med ridterapi för barn och unga med utvecklingsstörning redan på 1980-talet och verksamheten har utvecklats stegvis sedan dess. Stall Aftonsol, som tidigare hade

handikappridning året runt, satsat nu enbart på sommarlägret medan övrigt året-runt-ridning sker hos Jeanette Eriksson, som är både ridterapeut och fysioterapeut, och som startat en egen verksamhet.

Ridningen har visat sig ha många fördelar. Man tränar balans och koordination och man får uppleva närheten till ett djur.

– För dem som inte kan gå ger ridningen också en möjlighet att komma ut i naturen, säger Ann-Britt Alén.

Lägret avslutas med en tre-rättersmiddag och en uppvisning i ridhuset dit föräldrar, syskon och andra anhöriga är välkomna. Alla deltar i något eller några av programpunkterna och spänningen inför den dagen är redan påtaglig. – Jo, vi är jättenervösa, säger Agnes och Simona.

En hel del praktiskt arbete ingår i ridlägret för dem som förmår. Jeffery Blomqvist och Fredrika Lillie skottar sågspån som behövs som underlag i stallet

Jacob, en av deltagarna på lägret, kommunicerar bäst med bilder. Nu visar bilderna att han ska rida och äta.

Text&bild: Tom Sörhannus

Naturnära omsorg – gröna rum i vården

Ett grönt arbetssätt inverkar positivt både på brukare av omsorgstjänster och på personal och arbetsmiljö. Det skriver Ulrike Björkqvist i inledningen till boken *Naturnära omsorg – en handbok*. Björkqvist arbetar på Kärkullas enhet Sundom boende i Vasa, och har skrivit boken som en del i ett projekt kallat Gröna rum.

Gröna rum är ett allnordiskt projekt med avsikten att utveckla en rehabiliterande och aktiverande omsorg för äldre och för personer med funktionsnedsättning genom att skapa gröna rum både utomhus och inomhus.

– Det är meningen att skapa en utbildningsmodul, och ett pilotprojekt startar i Vasa i september, berättar Ulrike Björkqvist.

Det är Yrkesakademien i Österbotten som koordinerar utbildningen. Den är tänkt för både vårdpersonal och verksamma inom park- och trädgårdssektorn, men även för andra intresserade.

– Utbildningen ska ge verktyg, bakgrund och kunskap. Det finns mycket att tänka på, hur man får med alla och vilka olika behov var och en har.

Det är också viktigt att alla på en arbetsplats involveras i arbetet.

– Hela gruppen borde fås med. Sedan måste var och en enhet skapa sin egen modell utifrån sina förutsättningar, det går inte att kopiera det någon annan gjort.

Vårddyrket kan vara både tröttsamt och krävande, och Björkqvist ser det som en möjlighet att hållas friskare om man får vistas i det gröna. Det är också viktigt att ge tid för det roliga.

– Man kan fördela tiden så att man har tid att ha tid. Allt behöver inte vara så komplicerat.

Idé om bok väcktes

Det är meningen att hon ska delge sina kunskaper från projektet till Kärkullas övriga enheter.

Ulrike Björkqvist har skrivit boken *Naturnära omsorg* – en handbok som ett led i projektet *Gröna rum*. Till vardags jobbar hon vid Sundom boende i Vasa.

Minister Risikko: Lagen om servicesedlar breddar klientens valfrihet

– Lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården breddar klientens frihet att välja sina tjänster och ger kommunerna mångsidigare möjligheter att organisera tjänster, konstaterar omsorgsminister Paula Risikko.

förbättra klientens ställning. För tjänsteutövarna i kommunerna och samkommunerna ökar reformen den ekonomiska transparensen och möjligheterna att jämföra olika produktions sätt. Reformen underlättar administrationen, då man kommer undan den tungrodda konkurrensutsättningen inom servicen och kommer fram till enklare metoder att godkänna den. Småföretagarnas verksamhetsförutsättningar inom social- och hälsovårdsservicen förbättras då stora volymer och komplicerade anskaffningsprocedurer inte är ett hinder för att komma in på marknaden. Nu placeras alla företag på samma linje och klienten kan välja hurudan service och av vem han eller hon köper.

Lagen om servicesedlar ålägger kommunen att följa med serviceproducenternas priser. Klienternas likvärdighet för att erhålla service säkras genom att servicesedelns värde enligt lagen ska vara så stort att egenandelen av kostnaderna förblir rimlig. Lagändringarna om servicesedeln trädde i kraft 1.8.2009. Social- och hälsovårdsministeriet ger i början av oktober kommunerna anvisningar som stöder verkställandet av servicesedelreformen.

Servicesedeln har varit i bruk i hemservicen sedan år 2004. I och med reformen täcker servicesedeln alla tjänster inom social- och hälsovården med undantag av brådskande jourtjänster och ofrivillig vård. Lagändringen förväntas bättra tjänsternas effektivitet på samma sätt som i Sverige. Till exempel då Stockholms läns landsting tog i bruk servicesedeln ökade antalet läkarbesök, men kostnaderna ökade inte. Såväl Finlands som Sveriges konkurrensmyndigheter har förutspått att ökad effektivitet och sänkta priser blir följden av att det uppstår större möjlighet till valfrihet på marknaden. Om det endast finns en som erbjuder offentlig service inom kommunen uppstår ingen sådan konkurrensfördel.

Lagändringen förväntas öka valfriheten för de personer som utnyttjar social- och hälsovårdstjänster och sålunda

Fakta

– Att åka runt och ge föreläsningar kändes som en övermäktig uppgift, och det var då tanken på en bok föddes. Då finns materialet tillgängligt för alla hela tiden.

Med hjälp av Kirsi Louhi-Timmerbacka, som bland annat hjälpte till med att söka stipendiepengar, blev boken verklighet. Den är rikligt illustrerad med bilder.

– De flesta reagerar på bilder. En del av de boende här har ett ganska begränsat språk och då kan vi kommunicera med bilder, berättar Björkqvist.

Dessutom innehåller boken en hel del råd och tips och några recept. Boken har fått ett gott mottagande och den första upplagan är redan slut, men Kärkulla har gått in och beställt en ny upplaga. Den finns tillgänglig på Kärkullas butik i Vasa och via författaren.

Växter och djur på gården

Jag träffar Björkqvist på hennes arbetsplats i Sundom en vacker julidag. Några av de boende är ute och pysslar i trädgården. De åker vanligtvis bort på jobb på dagarna, men nu är det semestertider och andra rutiner. Nu sköter man om hela gården och de djur man har, något som annars sköts av Lantgården vid Vasa arbetscentral. På den välskötta gården finns bland annat trädgårdsland och jordgubbsland. Djur har man för närvarande två getter, tre får och 20 höns. I Torvalds örtagård, döpt efter en före detta boende, har man satsat på utveckling av sinnen med både doft- och synintryck och en damm med porlande vatten. Björkqvist, som har en trädgårdsmästarutbildning i bagaget, har utemiljön som ansvarsområde. Hon gör det tillsammans med två kollegor och i nära samarbete med arbetsledarna från lantgården. Till sin hjälp har man även en byggkunnig kollega. Hon säger sig trivas utomordentligt med sitt arbete.

– Det är som ett andra hem. Visst kan man vara trött då man kommer hem härifrån, men det är alltid roligt att komma tillbaka.

- Gröna rum startade 2005 med ett projekt inriktat på äldreomsorg. Det nuvarande projektet som innefattar enheter med personer med funktionsnedsättning startade 2008 och pågår till 2010. Det är sista delen i projektet. Enheter från Finland, Sverige, Norge och Danmark deltar i Gröna rum. Från Finland deltar förutom Sundom boende även Sandlundens åldringsscenter/Roslundens demenshem i Larsmo, Malmska hälso- och sjukvårdsområdet i Jakobstad, Fylgia i Vasa r.f. och Aspegrens trädgårdsförening i Jakobstad i projektet. Mera info om Gröna rum finns på internet på adressen www.yrkeskademin.fi/gronarum.
- Sundom boende har elva hyresgäster. Boendet är indelat i två avdelningar med sex boende i en avdelning och fyra i den andra samt en enskild lägenhet. Det startade 1995. Till boendet hör även en annan byggnad som inrymmer de sociala utrymmena för lantgårdsgruppen, ett kök, ett arbetsrum samt ett snickeri samt utrymme för djuren. Personalen består av elva anställda, varav nio är på heltid och två på deltid. Boendena arbetar dagtid på Vasa arbetscentral och på Korsholms dagcenter. Vasa arbetscentrals Lantgården består av tio arbetstagare och två arbetsledare.
- Ulrike Björkqvist är född i Tyskland och har bott i Finland sedan början på 1980-talet. Hon är gift och bosatt på Replot och har tre barn. I Tyskland utbildade hon sig till trädgårdsmästare, och i början på 1990-talet omskolade hon sig till vårdare. Hon har jobbat på Sundom boende ända sedan starten 1995.

Text: Christina Lång

BEMÖTANDE ur föräldraperspektiv

Efter att ha lyssnat till de olika inläggerna av föräldrar och personal ringer små klockor från tidigare erfarenheter om bra arbetsgemenskap; om att bemötas seriöst och med respekt, att få känna sig vuxen, kompetent och betydelsefull; att inkludera alla i beslutsprocessen och skapa en attityd av att "det är bra att just du är här". En chef har ett särskilt ansvar för arbetsplatsens atmosfär, men ingen kan undgå ansvar helt. Gäller detta också i konstellationen när de berörda parterna är flera än två: klienten, anhöriga och personal?

Maud Deckmar har gett ut böckerna: Freds bok 1998 (pocket 2007), Ensam i sig 2000 (dikter med illustrationer) och Ärrvävad 2009. Läs mera på www.deckmar.se

Först på scen var den rikssvenska föreläsaren Maud Deckmar som på ett karismatiskt sätt fängade publiken med sina erfarenheter som förälder och mötet med personal på olika nivåer. Speciellt fångslande var berättelserna om de två stödpersonerna Ingela och Ulla.

Ingela anställdes som personlig assistent för gravt handikappade autistiska sonen Fred. Hon var ung men tog alla med storm. Hon var en naturbegåvning som förstod att nyckeln var att TALA MED FRED. Hon talade och talade, pratade och diskuterade. Hon använde tecken, både med sina egna och med Freds händer. Hon talade med honom på många sätt.

Bra kontakt

Maud lärde känna henne såväl personligt då hon hämtade och lämnade Fred, som via kontaktboken där hon beskrev Fred så normalt. Det var inte så mycket rapporter om kiss och bajs och klockslag utan bara att "vi har gjort en grej som vi målat grön. Ljlig färg tycker vi båda. Fred skrattar jättemycket åt den."

Ingela fortsatte att skriva flitigt om vad de gjort tillsammans och hur Fred upplevt det, till exempel musiken på biblioteket. Något som inte ens föräldrarna vågat pröva på. Maud ansåg att det är nyttigt med nya bekantskaper som inte varit med om gammalt utan bara gjorde nytt. Som att gå på konditori och lyssna på toalettflykten. Ingela kunde också meddela när hon tyckte att Fred inte var nådig. Då skrev hon "hoppas han lugnar ner sig snart igen, min kompis!" Andra gånger skrev hon bara "leve solen som skiner på oss."

Hon var ärlig och positiv men framför allt hon var KOMPIS, med stora bokstäver. En kompis som använde sin fantasi och

kunde tänka ett steg längre och hela tiden hade hjärtat med sig i jobbet. Maud talar med glädje om hur underbart det hade varit när hon hörde grannfrun berätta om hur Ingela och Fred som kompisar promenerat, pratat och skrattat tillsammans.

Genom att göra visade Ingela resultat. Instinktivt förstod hon Freds behov av att bli förstadd och respekterad. Hon gjorde honom delaktig på ett naturligt sätt. Hon gav både Fred och hans föräldrar mycket tid och äkta känsla. Tiden med Ingela lärde föräldrarna att våga göra nya saker med Fred och att kommunicera på många olika sätt.

Ulla hade samma jobb. Föräldrarna förstod inte varför Fred började vägra göra saker. Han bara inte ville, han satte sig demonstrativt ner för att protestera. Det gick småningom upp för föräldrarna att Ulla gjorde sin plikt men hon var inte den kompis Fred haft i Ingela. Kanske berodde Ullas sätt att möta Fred på osäkerhet och oförstånd; eventuellt också okunskap?

Maud talar också om människosyn, värderingar och etik. Hon skiljer på pliktetik när man gör sina uppgifter, konsekvensetik när man kan se konsekvenserna av sitt handlande.

Tillit och delaktighet

I de flesta inläggerna poängterades delaktighet som till stor del bygger på tillit. Mindre lyckade upplevelser i möten med personal kan ibland hänga med länge hos både föräldrar och klienten själv och medföra att man utvecklar en viss misstänksamhet även inför nya möten med ny personal. Man är inte säker på hur förhållandet klient-personal påverkas om en förälder engagerar sig. Det finns personal som kan anse att föräldrar engagerar sig för mycket

och inte kan släppa taget. Som förälder kan man känna sig missförstådd, det kan leda till att man upplever att man inte spelar i samma lag. Risker för konflikter ligger på lut och man börjar slåss. Många konflikter uppstår i förändringssituationer och kan bero på missuppfattningar. Kommunikationen är svåraste biten i kontakterna. Orsakerna kan vara att föräldrarna känner sig osäkra inför personalen, tidigare dåliga erfarenheter, ouppfyllda löften, vantrivsel med sitt eget liv eller oönskad sorg. Informaton är viktig, föräldrar vill veta vad som är på gång så som planer inför sommarlov, personal som slutar.

Maud ger tips på möjliga vägar till samarbete, där seriesamtal kan vara en början. Dessa, menar hon, skall föras mellan personalen och föräldrarna om inte klienten motsätter sig det. Syftet med seriesamtalen är inte att tala över huvudet på det egna barnet/klienten, utan att skapa en möjlighet för personal och föräldrar att börja tala med varandra, att skapa en grund för förtroende och tillit. Seriesamtalen kan förslagsvis erbjudas föräldrar relativt ofta till en början, kanske till och med så ofta som en gång i månaden. Efter en tid då personal och föräldrar lärt känna varandra bättre, brukar varje konstellation finna sin egen väg.

– Kom ihåg att det aldrig är farligt att fråga sig fram. Fråga till exempel gärna anhöriga hur de skulle önska bli bemötta för att känna sig välkomna, säger Maud.

Fakta

Kvalitet i vardagen har varit ett övergripande tema på Kärkulla samkommuns personalutbildning redan ett par år. Nytt den här gången var att dagarna ordnades tillsammans med FDUV kring frågor som kan uppstå i mötet mellan personal och anhöriga: Vem bestämmer? Ansvarsfördelning? Konflikter och möjliga lösningar? Vuxenliv och föräldraskap? Knappt 1/5 av ett hundratal deltagare representerade FDUV, merparten personal. Detta var början på förhoppningsvis återkommande stimulerande seminarier och givande samarbete.

Hon föreslår även någon gemensam anhörigträff per år, där information kan tas emot, och även ges till andra familjer samtidigt. Det kan handla om allmän information så som kommande förändringar som gäller alla. **Viktig samtalstid** Att ge föräldrar någon form av samtalstid brukar medföra att tid för konfliktlösningarbete senare sparas in. Ofta är det attityderna som styr vårt beteende. Ställ de vanliga frågorna Vad, Vem, När, Vilken, HUR? Alla har vi känslor, tankar och drömmar. I kommunikationen är orden bara en bråkdel, mera talande är kroppsspråket och rösten.

På frågan om vem som ansvarar för bemötandet dök olika aspekter upp: personal som deltog menade att det beror mycket på situationen. Kanske är det så att personalen har lite större ansvar för att det ingår i utbildningen. Röster hördes i salen att personalen kan vinna på att lyssna på föräldrarna.

– Bjud in föräldrar till delaktighet. Det är när man stänger dörrar som de måste slås in. Låt dem stå öppna! Hela tiden gäller det att minnas respekten för klienten och fråga sig för vem man finns till. Det är ett känslomässigt svårt, men viktigt arbete för föräldrar att stödja sina vuxna barn att frigöra sig, avslutar Maud Deckmar.

Föräldrar vill vara delaktiga

Gunnel Grönlund som är mamma till en utvecklingsstörd vuxen son var en av talarna. När hennes son skulle flytta hemifrån till ett boende, upplevde hon sig inte delaktig i beslutsprocessen. Hon fick inte den information hon väntat sig. Hon förstod att personalen har sina regler att följa men hade önskat sig mera öppenhet i kontakterna och en vilja att mera se individen, kunna acceptera fel och brister, men också betona det positiva. Efter ett år på boendet kom man till att sonen inte var tillräckligt mogen, man hade överskattat hans förmåga att klara sig själv. Genom åren har hon ibland fått en känsla av att vara en gnällspik. Med tiden har kritiken avtagit. Hon lyfter också upp frågan om personkemi. Sonen som inte har ett tydligt språk kan inte i alla situationer klara av olika personal, utan han konstaterar framt "inte i

min smak". Då är det lätt att hamna på kollisionskurs.

Hur kan då jobbiga situationer undvikas? Gunnell talar om att klara arbetsbeskrivningar givetvis behövs, men det skadar inte med lite mera flexibilitet. Personalen kunde på förhand bekanta sig med klienten och familjen för att få värdefull kunskap och på lång sikt bygga upp en god och fungerande relation. Numera tycker Grönlund att familjen fått en bättre kommunikation med personalen både på boendet och arbetscentralen när de får höra om positiva händelser, men också om sådana som inte varit så bra. Det tolkar hon som bevis på större ömsesidigt förtroende, speciellt när hon upplevt att föräldrarna kunnat backa upp personalen. Som förälder inser hon att det inte är lätt att helt släppa taget. Ändå är det viktigt att flytten hemifrån sker medan föräldrarna ännu orkar.

Delaktighet

Virpi Schauman som var en av dem som representerade en handfull föräldrar är av samma åsikt när det gäller delaktighet. Hon anser att anhöriga och personal borde tala sig samman utan att det helt sker över huvudet på klienten. Liksom Gunnells son bor hennes dotter nu i egen bostad med stöd av ett närliggande Kärkulla boende. För dotterns del betyder bemötande att personalen först skulle ta reda på och förhandla med henne för att hon inte ska bli överkörd, vilket ibland sker. Anhöriga är egentligen extra stöd för den handikappade och kräver ett bra samarbete med respektfullt bemötande från både personal och anhöriga. Båda parterna är kunniga, men med olika historia och olika erfarenheter i bagaget. Virpi upplever kontakterna till personalen som bra och tycker sig få saklig information och svar när hon tar kontakt och ställer frågor. Personalen kunde också bemöda sig om att kolla "sanningar" med föräldrarna. Missförstånd uppstår lätt. De kan bero på språksvårigheter eller att klienterna förstätt sammanhangen annorlunda än de är i verkligheten. Hon efterlyser flera gemensamma diskussioner för hon tror att de är värdefulla för alla parter.

Tolkningscentral grundas i Åbo

FPA tar över tolkningstjänsterna för gravt handikappade från och med september 2010. Tills dess fortsätter kommunerna att ordna tolktjänsterna. FPA:s styrelse har beslutat grunda en särskild tolkcentral som inleder verksamheten i Åbo.

Lagstiftningen som gäller tolkningstjänster bereds vid social- och hälsovårdsministeriet och tas upp till riksdagsbehandlig under hösten. FPA börjar ordna tolkningstjänster för tal- och hörselskadade från och med 1.9.2010. Övriga tjänster för tal- och hörselskadade kvarstår hos kommunerna.

I samband med att lagen ändras förs finansieringsansvaret över från kommunerna till staten som anvisar anslag till FPA för ändamålet Syftet med lagändringen är att åstadkomma ett enhetligt förfarande och enhetliga tolkningstjänster på riksplan.

FPA:s styrelse beslöt 11.6. att koncentrera tolkningstjänsterna och därtill hörande uppgifter till FPA:s Sydvästra Finlands krets i Åbo. Till den nya enhetens uppgifter hör att koordinera, ordna och ersätta tolkning på teckenspråk, tecknat tal och tolkning av tal samt andra tolkningstjänster som gravt handikappade kan behöva. Att Åbo valdes som placeringssort motiveras med att yrkeshögskolan Diakonia erbjuder tolkutbildning och utvecklar tolkning på distans, men även möjligheten att studera tolkning vid Turun yliopisto. Klienternas rätt att anlita tolk hålls oförändrade då FPA tar över tolkningstjänsterna. För tillfället har under 400 personer beslut om tolktjänster. Ärligen beviljas tolktjänster till 30-40 nya klienter.

Lars-Göran och Devon
Rex katten Astrid.

En pirat som gör myteri

I januari 1972 föddes en kille på Gävle sjukhus med benskörhet. 37 år och över 25 benbrott senare har barnet växt och blivit jag. En man, som likt Karlsson på taket, är i sina bästa år. En unik individ som tillsammans med min fru lever ett Svenssonliv trots att det inte är villa, Volvo och vovve.

För mig är det radhus, Hyundai och katt. Jag såg kriminalserien Bones igår. Rättsläkaren Temperence pusslade ihop några benbitar och förklarade att den avlidne haft benskörhet. "Skelettet är porösare, som en pirats benstomme när han under en längre tid ute till havs ätit näringsfattig föda". Intressant, tänkte jag. När en arkeolog hittar benbitar från mig om hundra år ska jag skriva om den svenska historien. Tidningarnas löpsedlar ska ropa ut den spektakulära nyheten om att det levde pirater i Sverige långt in på 2000-talet.

Jag har försökt med allt för att få andra att lyssna. Först aktiverade jag mig inom föreningslivet. Ideellt var jag eldsjelen som stöttade andra, tog tag i utsatta individers problem och stred för den svages rätt mot beslutsfattare. Sedan engagerade jag mig politiskt. Jag arbetade för att få min vilja hörd, skrev motioner och slog näven i talarstolen så att partikollegor och oppositionen skulle vakna. Avslutningsvis försökte jag även som enskild privatperson. Bildligt kastade jag gatsten under en demonstration, skickade in medborgarförslag till kom-

munpolitikerna och bombarderade tidningar med insändare och debattartiklar. Mina hjärtefrågor handlar om att alla har rätt till ett gott, respektabelt bemötande och en rättvis tillgänglig miljö. Jag vill inte påstå att all den tid jag lagt ner varit förgäves, men jag menar att mitt budskap inte riktigt når fram.

Det går för långsamt

Vårt samhälle blir sakta men säkert bättre, men det går för långsamt. Politiker utan rätt kunskap, handikapporganisationer som bara klagat, företagare utan motivation,

Kultur och hälsa – två svårdefinierbara begrepp

För att diskutera kultur och hälsa måste man börja med att definiera begreppen. Så inleds Karin Johannissons essä i boken Kulturen och hälsan. Johannissons essä är den första av nio essäer i boken. Kontentan blir ändå att de här begreppen inte så lätt låter sig definieras.

Bokens redaktörer, Lotta Vahlne Westerhäll och Gunnar Bjursell, konstaterar i förordet att bokens författare är eniga om att begreppen kultur och hälsa är mångtydiga och vaga. Det är väl egentligen ingenting konstigt i det. Kultur och hälsa är begrepp som var och en uppfattar på olika sätt. Tänk om vi kunde låta dem vara fria och var och en fick läsa in sin egen betydelse i dem. Det är ju dagens melodi att allt ska definieras, vilket i praktiken betyder att man begränsar det. Det må sedan gälla kultur, hälsa eller något annat.

Kulturen och hälsan är en bok med nio essäer av olika författare där författarna funderar kring sambandet mellan kultur och hälsa, och kanske framförallt på kulturens betydelse för hälsan. Författarna försöker ge sina egna definitioner på de här begreppen, men det visar sig vara just så svårt som man kan förvänta sig. Alla uppfattar dem mer eller mindre olika. Boken bjuder ändå på en hel del nya och intressanta tankegångar och infallsvinklar och är ett välkommet inslag i debatten om kulturens betydelse för människors hälsa. Kultur kan ha både en positiv och en negativ inverkan på hälsan framkommer det i någon av texterna.

Av de nio författarna är åtta svenskar och en norrman. Norska Even Ruuds text om musikerterapiens betydelse för hälsan är skriven på norska,

vilket ger en extra utmaning till läsaren. Trots att de flesta texterna har en rikssvensk utgångspunkt kan de med fördel tas tillvara också av andra, kultur och hälsa är begrepp som är både gräns- och språköver-skridande. De nio författarna Karin Johannisson, Peter Währborg, Christina Doctare, Even Ruud, Gunilla von Bahr, Töres Theorell, Erland Hjelmqvist, Sven-Olov Wallenstein och Ola Sigurdsson har samtliga i sina professionella verksamheter arbetat med begreppen kultur och hälsa.

Eftersom de sysslar med olika verksamheter blir begreppen synade från olika håll. Det är bland annat musik och hälsa, sambandet mellan fysisk/psykisk och existentiell hälsa och om hur kulturen påverkar vilka sjukdomar som människor drabbas av. Dessutom belyses ämnet ur ett folkhälsoperspektiv, ur funktionshinderades perspektiv och ur ett holistiskt hälsoperspektiv.

Redaktörerna uttrycker förhoppningar om att boken ska utgöra ett första försök till ett respektfullt närmande mellan den kulturella sektorn och den naturvetenskapligt dominerade hälsoforskningen. Bokens inledning är skriven av Sveriges förra kulturminister Bengt Göransson. Den är utgiven 2008 på initiativ av Anna Ahrenbergs Stiftelse för vetenskapliga m.fl. ändamål på Santérus förlag.

Tom Sörhannus

I boken Kulturen och hälsan ger de nio författarna sin syn på sambandet mellan kultur och hälsa.

handikappad med så hög medelålder att de mest påminner om en pensionsgrupp, fastighetsägare med bristande ekonomi och funktionsnedsatta med tycka-synd-om-attityd är ingen bra kombination. Personligen tror jag att en otillgänglig miljö och ett dåligt bemötande mestadels beror på okunskap och därför är min livsuppgift här på jorden att få dem som går med gummisulor på skorna att inse hur det är att leva med två gummidäck. I min bok "Livet rullar vidare" skriver jag bland annat om livet ur ett rullstolsperspektiv.

Vi lever i en spännande tid. Sverige har skrivit på den nya FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Snart införs nya, strängare EU-direktiv för ett rättvist, tillgängligt och användarvänligt samhälle för alla. De mål som i maj år 2000 fastslogs i Sveriges nationella handikappolitiska program utvärderas. Det har visat sig att inga mål hinner uppfyllas innan deadline den sista december 2010. Därför sitter regeringen nu och funderar om de ska skriva ihop ett nytt nationellt program. Och vilka nya mål ska i så fall gälla från och med den första januari 2011? Samtidigt som Norge i år införde en diskrimineringslag som gör otillgänglig miljö olaglig, sitter den svenska regeringen och funderar. Sveriges lagstiftare är feiga. I vårt avlånga land ingår inte otillgänglighet som en diskrimineringsgrund.

Turné

Sedan några år tillbaka består min vardag i att resa runt i hela Sverige och utbilda andra i tillgänglighet- och bemötandefrågor. Från norr till söder spelar jag upp en föreläsning som går i gränslandet av att vara teater. Jag använder mig själv i rullstolen, musikaliska effekter och en del överraskande rekvisita.

Och jag upptäcker att folk lyssnar. Det spelar ingen roll om publiken består av skolelever, politiker, företagare, personliga assistenter, tjänstemän, fastighetsförvaltare eller andra. Tack vare mitt sätt att dramatisera och krydda tillställningen med rejäla skopor humor och provokation når budskapet fram. Jag får politikerna att förstå att de vinner nästa val och skapar tillväxt om de tänker på tillgänglighet. Jag tändar gnistor i handikapprörelsen så att handikapprådets förtroendevalda blir glödande blåslampor i baken på beslutsfattare. Jag berättar för fastighetsägare och företagare att de tjänar mer pengar om de tänker på tillgänglighet eftersom funktionsnedsatta är en stark konsumentgrupp, och jag får omsorgspersonal och personliga assistenter att se sitt jobb på ett nytt sätt.

I början av juni var jag i Stockholm och demonstrerade. För sjunde året i rad arrangerades Marschen för tillgänglighet. I år slog arrangören rekord då det samtidigt demonstrerades i närmare 30 städer. På plakaten var temat diskrimineringslagen. Jag var en av de tusentals som marscherade på vår huvudstads gator, och när jag gick där flög tankarna iväg till Norges huvudstad och dess nya diskrimineringslag. Jag tänkte på att Sverige nyligen fått hård kritik från FN som menar att regeringen inte tar det här på allvar. Om en offentlig verksamhet utestänger mörkhyade är det olagligt i Sverige idag, men det är okej att några trappsteg vid entrén gör att jag i min rullstol utestängs. Det kan inte vara rätt! Jag hissar min piratflagga och gör myteri.

Lars-Göran Wadén är frilansreporter, författare och påverkare i Sverige. Fotot är från Lars-Görans eget album.

Händelsekalendern 2009

Augusti

19–20.8 En vandrings- och upplevelsedag i skogen kl. 10–14 med Sensoteket i Vasa och Malike. Kravet för att få delta är att man sitter i rullstol. Arr: FDUV/Malike. Mera info: Joana Holmlund, (06) 319 56 54, joana@larum.fi, www.fduv.fi

20.8. Förbundet Finlands Svenska Synskadade flyttar till Arabiastranden.

Terminen 2009–2010 Inblick i funktionshinder, mot ett mer öppet och tillgängligt samhälle i Helsingfors och Vasa. Arr: FDUV/Helsingfors och Vasa arbis. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

27.8. Tvåspråkigt seminarium „Hyvin voidaan - vai voidaan-ko?“ / „Vi mår bra - eller mår vi?“ i Karleby för tjänstemän och förtroendevalda i kommuner och kommunala samarbetsorgan. Anmälan senast 20.8 till Jaana Pikkarainen-Haapasaari, jaana.pikkarainen-haapasaari@kokkola.fi.

29.8. Forneldsafton. Handikappades båt- och fiskeklubbens vårdkase tänds på Røysö, såframt vädret så tillåter. Anmäl dig så snart som möjligt! Var beredd på att kvällen kan vara kylig och förse dig med varma plagg, regnkläder och om du har - med egen flytväst. Vi står för varm korv, batong och forneld. Önskar du en liten nubbe eller ett par öl, ta med dem själv. Deltagaravgiften är 10 e. Vid hårt väder så inhi-beras resan. ANMÄLNINGAR www.skipper.handikapp.fi, SMS 0500 418272, e-mail ulf.gustafsson(@)kolumbus.fi, kontakta kommodor Nyström direkt 0400 482294.

September

1.9. FSS kansli öppnar i det nya verksamhetsutrymmet SynVillan.

4–6.9 Finlands svenska mästerskap i friidrott för personer med utvecklingsstörning i Västaboland (Pargas). Arr: DUV i Västra Åboland. Mera info: Jenny Eriksson, 045 131 89 26, jen.eriksson@gmail.com, www.fduv.fi.

7-11.9. Punktskrift till nytta och nöje, del 1. Se www.fss.fi.

12.9 Dansgala på Norrvalla i Vörå. Arr: FDUV/DUV-föreningarna i Österbotten. Mera info: Joana Holmlund, (06) 319 56 54, joana@larum.fi, www.fduv.fi

14.9 Personlig assistansdagen på svenska på Folkhälsans Seniorhus i Helsingfors. Arr: VANE, Assistentti-info, FDUV, Finlands Svenska Handikappförbund. Mera info: www.assistentti.info14.9.

14–18.09 PECS-läger på Zacharias Topeliusskolan, Helsingfors. Arr: Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info: Emelie Krogius, 040 555 9694, emelie.krogius@pp.inet.fi, www.autism.fi

17-25.9. Rehabiliteringskurs i södern, Agia Matina, Kreta, Grekland Målgrupp: personer med psykisk ohälsa. Ansökan senast 5.6.2009. Arrangör Finlands svenska psykosociala centralförbund rf. med stöd av RAY, kursavgift; 300€ inkl. halv pension, logi och resor, samt en utfärd. För mera info kontakta rehab.sekr. 06-7232517.

19–20.9 Pappahelg för pappor som har barn med utvecklingsstörning. Norrvalla Folkhälsan i Vörå. Arr: FDUV. Mera info: Tina Holms, (06) 319 56 52, fduv.vasa@fduv.fi, www.fduv.fi

22.9 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapp-lagstiftning, Borgå. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fduv.fi, www.fduv.fi

24.9 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapp-lagstiftning, Jakobstad. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fduv.fi, www.fduv.fi

25.9. Kräftskiva på Tian. Helsingfors.

30.9. Hur bemöta personer med Aspergers syndrom? kl. 9-17 i Helsingfors. Arr: FDUV/Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.autism.fi

30.9. SPERES FORUM 2009 Det handlar om språket – att upptäcka och stöda barn med språk- och kommunikationsstörningar kl. 8.45–16.00 i Vasa, Hotell Silveria, Krutkällarvägen 4. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

Oktober

SOS Aktuellt nummer 5 utkommer vecka 42. Deadline för material är den 6 oktober.

1-2.10. FSSF:s kongress Barn och ung i Finland - en lot-tovinst? i Esbo, tema barn-skydd. Program på FSSF:s hemsida www.fssf.fi. På frågor svarar verksamhetsledaren, tel. 06-78 50 330, 050-55 33 685 eller e-post fssf@pedersore.fi. Anmälan senast 11.9 (preliminärt).

1.10. Hur bemöta personer med Aspergers syndrom? kl. 9-17 i Vasa. Arr: FDUV/Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.autism.fi

1.10. SPERES FORUM 2009 Det handlar om språket – att upptäcka och stöda barn med språk- och kommunikationsstörningar kl. 8.45–16.00 i Helsingfors, Arcada, Jan-Magnus Janssons plats 1. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

8.10 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapp-lagstiftning, Åbo. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fduv.fi, www.fduv.fi

9-11.10. Veckoslut för ungdomar. Förbundet Finlands Svenska Synskadade r.f. (FSS) och Folkhälsan ordnar ett veckoslut med tema motion och välmående för svensk-språkiga synskadade ungdomar i åldern 15-30 år. Träffa andra synskadade personer i samma ålder. Pris: 20 euro/person, inkl. resor, kost och logi. Bindande anmälan: Tina Dunderfelt/FSS telefon 09-696 23 010 eller e-post tina.dunderfelt(@)fss.fi senast 10.9.2009. Mer info kvällstid: Johan Sundholm per telefon 040-725 8845 eller johan.sundholm(@)fss.fi.

10 - 13.10. FSPC:s Ridläger för ungdomar 10-13 år. Plats: Fäbodavägens stall, Jakobstad. Ansökan senast: 04.09. Kostnad: 50 euro. Se www.fspc.fi.

13.10 Inblick i funktionshinder, mot ett mer öppet och tillgängligt samhälle i Helsingfors och Vasa. Sju föreläsningar under terminen 2009–2010. Arr: FDUV/Helsingfors och Vasa arbis. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi.

15.10. Invigning av det nya verksamhetscentret/FSS. Se www.fss.fi.

15.10. Vita Käppens Dag.

19-24.10 . Grundkurs för synskadade, tvådelad, del 1. Ansökningstid: fortlöpande, dock helst senast 30.6.2009. Målgruppen är nysynskadade eller personer som en längre tid varit synskadade, men inte tidigare deltagit i motsvarande kurs. Målet är att öka deltagarnas förmåga att leva ett möjligt självständigt liv, trots synskadan. I programmet ingår bl.a. information om synskador, orienteringsteknik, ADL-färdigheter, hjälpmedel samt sociala rättigheter. Gruppdiskussionerna och kamratstödet för anpassningsprocessen vidare. FPA kursnummer: 31205. Del 2: 16-20 november på liris, Östra centrum.

20.10 Barns tal, språk och kommunikation – Språkutveckling kl. 13–16 i Helsingfors, Parisgränden 2A, Arabiastranden. Arr: SPERES. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

21.10 Kompensatoriska program för barn och unga med läs- och skrivsvårigheter kl. 9–12 eller kl. 13–16 i Helsingfors, Parisgränden 2A, Arabiastranden. Arr: SPERES. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

31.10–1.11 Syskonhelg för dem som har syskon med utvecklingsstörning. Norrvalla Folkhälsan i Vörå. Arr: FDUV. Mera info: Tina Holms, (06) 319 56 52, fduv.vasa@fduv.fi

30.10 - 1.11. FSPC:s Kurs i personlig utveckling. Pörkenäs lägergård, Jakobstad. Ansökan senast 05.10.2009. Se www.fspc.fi.

November

3.11. Barns tal, språk och kommunikation – Språkförseening och kartläggning kl. 13–16 i Helsingfors, Parisgränden 2A, Arabiastranden. Arr: SPERES. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

4–5.11. Elevvårdsdagar – välfärd för barn och unga i Vasa, Yrkeshögskolan Novia, Wolffskavägen 33. Arr: Länsstyrelserna i Södra Finlands län och Västra Finlands län, Lärums

och Utbildningsstyrelsen. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68

4-6.11. Quinnor på wift. Seminarium för FSS r.f:s kvinnor på liris, Östra Centrum i Helsingfors. På det preliminära programmet står besök till Arabiastranden, balansträning, fotgymnastik, vattengymnastik, information om naturprodukter, vinprovning, social samvaro. Seminariet kostar 60 euro/pers ink. program, resor, mat och logi. Seminariet är avsett för FSS r.f:s ordinarie medlemmar. Obs! De tjugo första rymd med. Anmälan: FSS kansli, tfn 09-6962 300. Seminariet ordnas av FSS Kvinnoarbetsgrupp i samarbete med Folkhälsan och Svenska Studiecetralen.

6.11. Familjekurs. Målgrupp: hörselskadade vuxna med familj (partner + max två barn). Pris: 50 euro per familj. Anmälan: sista anmälningsdag 7.9.2009. Se www.horsel.fi.

8-15.11. Blindveckan. Temat är punktskrift.

9-13.11. Punktskrift till nytta och nöje, del 2.

13–15.11. Träff för föräldrar i hela Svenskfinland som har medelålders barn med utvecklingsstörning, Holiday Club, Tammerfors. Arr: FDUV. Mera info: Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

16-20.11. Grundkurs för synskadade, tvådelad, del 2.

17.11. Barns tal, språk och kommunikation – Pedagogiska råd kl. 13–16 i Helsingfors, Parisgränden 2A, Arabiastranden. Arr: SPERES. Anmälan och mera info på www.speres.fi eller 050 364 05 68.

20 - 22.11 FSPC:s Anhörigläger. Ruissalo Spa hotell, Åbo. Ansökan senast 23.10. Se www.fspc.fi.

28-29.11. FSS höstmöte.

30.11–6.12 Temavecka för personer med utvecklingsstörning med evenemang runt om i landet. Tema är Mentalt välmående som innefattar bl.a. förmåga att älska och arbeta, flexibilitet och självförverkligande, känsla av att vara tillfreds med livet och att vara lycklig. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fduv.fi, www.fduv.fi